

Kent Meydanları ve Tasarım Süreci: Şanlıurfa Kızılay Meydanı Örneği

Elvan ENDER ALTAY^{1*}, Zeynep PİRSELİMOĞLU BATMAN¹, Sena ŞENGÜL²,
Merve Ceren YILDIZ²

Öz

Meydanlar, kent kimliğinin oluşumunda önemli yeri olan, insanların farklı amaçlar için buldukları ilk kamusal alanlardan biridir. Zaman geçtikçe değişim ve dönüşüm yaşayan meydanlar, kentlerin yansıması ve hafızası niteliğindedir. Bu kapsamda, bu çalışma meydanların işlevini ve niteliğini etkileyecek ölçütlerin belirlenmesi ve meydan tasarım sürecine yol gösterici olması amacıyla yapılmıştır. Çalışma tasarım sürecinde yer alacak ölçütlerin belirlenmesi, Şanlıurfa Kızılay Meydanı'nın mevcut durumunun analizi ve Kızılay Meydanı'nın tasarlanması olarak kurgulanmıştır. Bu kapsamda meydan tasarımının ana fikrinin belirlenmesi, meydanda ve yakın çevresindeki ulaşım sisteminin kurgulanması ve farklı rotaları desteklemesi, kentin farklı katmanlarını birleştirmesi, yönlendirme işlevini sağlaması, meydan ve bağlantılı cephelerle olan ilişkisinin güçlendirilmesi konuları ele alınmıştır. Belirlenen ölçütler ve mevcut durum analizi sonucunda, toplanma-dağılmayı sağlayan, yönlendirme yönüyle güçlü, işlevsel, kentle bütünleşik ve engelsiz bir meydan tasarlanmıştır. Bu tasarım sürecinin de kent meydanlarındaki tasarım yaklaşımlarına yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Kent meydanı, Kızılay Meydanı, Meydan tasarımı, Şanlıurfa.

Urban Squares and Design Process: Şanlıurfa Kızılay Square Sample

Abstract

Squares are one of the first public spaces that have an important place in the formation of urban identity and where people are present for different purposes. The squares, which have undergone change and transformation over time, are the reflection and memory of cities. In this context, this study was carried out to determine the criteria that will affect the function and quality of the squares and to guide the square design process. The study was designed as the determination of the criteria to be included in the design process, the analysis of the current situation of Şanlıurfa Kızılay Square and the design of Kızılay Square. In this context, determining the main idea of the square design, constructing the transportation system in and around the square and supporting different routes, combining the different layers of the city, providing the direction function, and strengthening the relationship with the square and its connected facades were discussed. As a result of the determined criteria and analysis of the current situation, a functional, unhindered and integrated square with the city was designed, which provides gathering-dispersal, strong in direction of orientation. This design process is intended to guide the design approaches in city squares.

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Türkiye.

² Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Türkiye.

*İlgili Yazar/Corresponding author: elvanender@uludag.edu.tr

Gönderim Tarihi / Received Date: 07.06.2022

Kabul Tarihi / Accepted Date: 07.10.2022

Keywords: Urban square, Kızılay Square, Square design, Şanlıurfa

1.Giriş

Toplumların binlerce yıllık tarihi ve kültürel birikimi, kentsel mekânların biçimlenmesine neden olmuş ve bu birikimlerin sergilendiği, en iyi şekilde ifade edildiği kentsel mekânlar, kent meydanları olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda kent kimliği ile kent meydanları arasındaki etkileşimi incelendiğinde; hem kentin kimliği mekânı etkilemiş, hem de mekânın gelişimi kent kimliğinin gelişmesinde etkili olmuştur (Durak, 2018, s. 118).

Geçmişten günümüze kent meydanları kentsel alanlarda en etkin kullanılan kentsel açık mekânlardan biridir. Meydanlar kent kullanıcıları tarafından sosyal, kültürel, siyasal ve ticari amaçlar için kullanılan, kısaca kentsel yaşamın geçtiği önemli bir kamusal mekanlardır. Aynı zamanda üstlendikleri rol itibarıyla ait oldukları dönemin ve kültürün etkisi ile şekillenmiş, kentsel yaşamın en önemli odak noktalarıdır (Ektiren, 2017, s. 240 – 254). Meydanlar kentteki toplanma ve dağılma alanları olacak şekilde, kentteki sirkülasyonunun sağlandığı yerlerdir.

Farklı niteliklere sahip meydanların tarih boyunca geliştirildiğini, kentlerin tarihlerini yansıttığı görülmektedir. Bazı meydanlar politik tartışmaların yapılması amacıyla düzenlendiği gibi, bazı meydanlar ise ağırlıklı olarak ticaret işlevi amacıyla tasarlanmıştır. Meydanların tasarımları da işlevlerinin gereğine göre yapılmalıdır. Ayrıca, bu düzenlemelerde yine meydanların boyutları, meydanlara ulaşım gibi önemli kentsel problemlerin kentin bütünüyle ele alınarak çözülmesi gerekmektedir. Meydanların kentteki buldukları bölgelere göre işlevleri de belirleneceğinden, makro ve mikro ölçeklerde kentsel kamusal alanların biçimlenişi, donatıları ve büyüklükleri de saptanmalıdır (Tapan, 2014, s. 25-27).

Meydanın ölçeği ve kendisini çevreleyen yapıların yükseklikleri, başka bir deyişle meydan ve çevresinin oranı meydanın oluşumunu etkileyen önemli bir etkidir (Kaftancı, 2000, s. 20-21; Önder, 2002, s. 96-106). Kullanıcıların mekân içinde kendilerini güvende hissetmeleri, mekânı algılayabilmeleri için meydan boyutlarının insan ölçeğinde olması gerekmektedir. Bunu sağlayabilmek içinse, farklı donatılar kullanılmaktadır. Meydan büyüdükçe, mekân etkisi ve çevrede yer alan binaların etkisi azalmaktadır. Bu kapsamda, insan boyutu ile bina boyutu arasındaki ilişki büyük önem taşımaktadır. Mekân hissi açısından, meydanı çevreleyen binaların, insan ölçeğini aşmaması gerekmektedir. Aksi takdirde meydan güven hissi vermekten uzaklaşmaktadır (Ahıskalı, 1998). Kent meydanını herhangi bir açık alandan veya mekândan ayıran özelliklerin başında insana kapalılık hissi veren ölçekte olması gelmektedir. Bu durum meydanın büyüklüğünün kullanıcıların sayısı ile orantılı olması gerektiği şeklindeki görüşün önemini ortaya çıkarmaktadır (Moughtin, 1992, s. 93).

Meydan tasarımında dikkat edilmesi gereken konulardan biri de meydanlarda gerçekleştirilen etkinliklerin belirlenerek mekânların bu etkinliklere uygun şekilde tasarlanmasıdır. Uygun koşullar altında gelişen ve sunulan etkinlikler için tasarlanan mekân bu aktivitenin yapılabilirliğini sağlamalıdır. Meydanlarda gerçekleştirilen aktiviteler genellikle iklim koşulları uygun değerlerde olduğunda gerçekleşmektedir. Özellikle dış mekânda gerçekleştirilen ve açık alanın yönlendirdiği pek çok rekreasyonel etkinlikler fiziksel koşullara bağlıdır (Gehl, 2001, s. 264). Meydanda gerçekleştirilecek etkinliklerin iklim koşulları uygun olmasa bile yapılabilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Bu gerekliliğin gerçekleştirilmesi meydanların kentteki canlı ve yaşayan alanlar olmasını destekleyebilecektir.

Gehl (2001), kentsel mekândaki ortak kullanımlı açık alan aktivitelerini zorunlu, tercihe bağlı ve sosyal aktiviteler olmak üzere üç kategoride toplamıştır. Genel olarak günlük yaşamda ortaya çıkan aktiviteler zorunlu, mekânda diğer insanların varlığına bağlı olarak gelişen etkinlikler sosyal aktivitelerdir. Sosyal etkinlik olarak: Çocukların oyun oynaması, insanların selamlaşması veya sohbet etmesi, edilgen ilişkilerin gerçekleştirilmesi çeşitli grupların etkinlikleri, sokak festivalleri ve törenler örnek verilmektedir. Tercihe bağlı aktiviteler ise temiz hava almak için yürüyüşe çıkmak, durup çevreyi izlemek, hayatın tadını çıkarmak, oturmak, güneşlenmek gibi insanların serbest zamanlarında gerçekleştirdiği etkinliklerdir (Gehl, 2001, s. 264).

Meydanların kentin en önemli mekânlarından biri olması nedeniyle kentte sürekli yaşayan ve kenti ziyarete gelenlerin birbirleri ve kent ile ilişki kurmasını sağlamaktadır. Kentlerde bulunan meydanlar ile kent dokusunun farklı parçaları arasında bir bağlantı kurulmalıdır. Aynı zamanda meydanı oluşturan öğeler arasında da uyum, bütünlük, çeşitlilik, denge ve düzen olmalıdır. Meydanların anlam kazanmasında renk, biçim, form, doku gibi temel tasarım öğeleri önemli rol oynamaktadır. Meydan ve çevre ilişkisinde ölçek, devamlılık ve birlik gibi tasarım ilkelerinin kullanımı da meydanın niteliğini artırabilmektedir (Moughtin, 1992, s. 93; Uçak, 2000, s. 112).

Bu bağlamda meydan tasarım sürecinde göz önünde bulundurulması gereken hususlar:

- meydanın çevresiyle ilişkisinin kurulması,
- meydanın konumuyla ilişkili ana arterler ve yakın çevresinin çözüm odaklı ulaşım sisteminin kurgulanması,
- meydan tasarımının o bölgeye ait özellikler taşıması,
- kentin farklı bölgelerini birbirine bağlaması,
- insan ölçeğiyle uyumlu olması,
- meydanın güvenliğinin, canlılığının sağlanması,
- meydana olumlu anlam yüklenmesi,
- meydanın farklı iklim koşullarında kullanılabilmesi,
- meydanın yaşamasını sağlayabilecek sürdürülebilir tasarım yaklaşımının meydan tasarım sürecine aktarılması şeklinde sıralanmaktadır.

Bu çalışmada bu hususlar kapsamında meydan ve tasarım ilişkisinin kurulması amaçlanmıştır. Şanlıurfa Kızılay Meydanında da bu yaklaşımla meydanın tasarım süreci açıklanmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Araştırma alanı Şanlıurfa'nın Eyyübiye İlçesinde bulunan Yusuf Paşa Mahallesi'nde yer almaktadır. Meydan yaklaşık 6000 m² alana konumlanmıştır (Şekil 1). Kızılay Meydanı kentin önemli tarihi alanlarında bulunan Balıklıgöl Havzasına ve Hanlar Bölgesine yaklaşık 1,5 km uzaklıktadır. Araştırma alanı kentte bulunan çeşitli han, konak ve müzelerle yakınlığı ile bir cazibe merkezidir.

Araştırmanın yöntemi,

1. Tasarım sürecinde yer alacak ölçütlerin belirlenmesi,
2. Kızılay Meydanı'nın mevcut durumunun analizi
3. Kızılay Meydanı'nın tasarlanması olmak üzere 3 aşamada gerçekleştirilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Alanının Konumu

Yöntemin ilk aşamasında ölçütler; Lynch (1960), Alexander ve Poyner (1970), Gehl (1971), Smardon (1979), Jarvis (1980), Whyte (1980), Carr et al. (1992), Van Mansvelt ve Kuiper (1999), Sternberg (2000), Tibbalds (2000), Weinstoerffer ve Girardin (2000), Akınoğlu (2002), Carmona (2003), Clay ve Smidt (2004), Virbašienė ve Janušaitis (2004), Özer ve Ayten (2005), Günel ve Esin (2007), Oktay (2007), Watson ve Bentley (2007), Crankshaw (2008), Semerci (2008), Temelli (2008), İnceoğlu ve Aytuğ (2009), Taşçı (2012), Song ve Yan (2013), Erdönmez ve Çelik (2016), Aytaş (2017), Uzgören ve Erdönmez (2017), Durak (2018), Şahin (2018), Arğan (2019), Alpuğuz (2019), Altay ve Batman (2019), Cabarkapa ve Djokic (2019), Hançer (2019), Sağlık (2020), Altay ve ark. (2021)'in çalışmalarından geliştirilerek belirlenmiştir. Bu aşamada ölçütler, meydanların kentlerdeki işlevleri göz önünde tutularak belirlenmiştir.

İlgili kaynaklarda belirlenen ölçütlerin dağılımı ile ilgili detaylı bilgi verilmiştir (Tablo 1). Ölçütlerin belirlenmesinde sadece ilgili kaynaklardaki ölçüt kullanım sayısı değil, alan yazında bu ölçütlerin bulgu aşamasında kullanım sıklığı, değerlendirme ve sonuç kısmında kullanım düzeyleri ve genel olarak kabul görmürlük ölçütleri de göz önüne alınmıştır.

Tablo 1. Ölçütlerin Referans Tablosu

Ölçütler	Tasarımın ana fikrinin belirlenmesi	Farklı rotaların desteklenmesi	Ulaşım sisteminin kurgulanması	Kentin farklı katmanlarının birleştirilmesi	Yönlendirme işlevinin sağlanması	Meydan ve cephe ilişkisinin güçlendirilmesi (cephe önerisi)
Referanslar						
Lynch (1960)	x	x	x	x	x	x
Alexander ve Poyner (1970)	x	x	x	x	x	x
Gehl (1971)	x	x	x	x	x	x
Smardon (1979)	x				x	
Jarvis (1980)	x	x	x	x	x	x
Whyte (1980)		x	x	x	x	
Carr et al. (1992)	x	x	x	x	x	x
Van Mansvelt ve Kuiper (1999)	x	x	x	x	x	
Sternberg (2000)	x			x	x	x
Tibbalds (2000)	x	x	x	x	x	x
Weinstoerffer ve Girardin (2000)	x				x	
Aklanoğlu (2002)	x		x	x		
Carmona (2003)	x	x	x	x	x	
Clay ve Smidt (2004)	x		x			
Virbašienė ve Janušaitis (2004)	x					
Özer ve Ayten (2005)	x	x	x	x		x
Günel ve Esin (2007)						x
Oktay (2007)	x	x	x	x	x	
Watson ve Bentley (2007)	x	x	x	x	x	x
Crankshaw (2008)		x	x	x	x	
Semerci (2008)		x	x	x	x	
Temelli (2008)		x	x	x	x	x
İnceoğlu ve Aytuğ (2009)		x	x	x	x	x
Taşçı (2012)		x	x	x	x	
Erdönmez ve Çelik (2016)	x	x	x	x	x	x
Aytaş (2017)		x	x			
Uzgören ve Erdönmez (2017)	x	x	x	x		
Durak (2018)	x	x	x	x	x	x
Şahin (2018)		x	x	x	x	
Argan (2019)			x	x		
Alpuğuz (2019)	x	x	x	x	x	
Altay ve Batman (2019)	x	x			x	
Cabarkapa ve Djokic (2019)	x				x	
Hançer (2019)		x		x	x	
Sağlık (2020)	x	x		x	x	
Altay ve ark. (2021)	x	x		x	x	

Belirlenen ölçütlerin tasarım sürecine dahil edilebilmesi için arazi çalışması yapılmış, alan gözlemlenmiş ve mevcut durumun analizi yapılmıştır.

Değerlendirme sonucunda ulaşılan verilerle Kızılay Meydanı tasarlanmıştır. Tasarım sürecinde Autocad, Sketchup ve Photoshop programları kullanılmıştır.

3. Bulgular

Tasarım süreci için belirlenen ölçütler:

1. Tasarımın ana fikrinin belirlenmesi,
2. Farklı rotaların desteklenmesi,
3. Ulaşım sisteminin kurgulanması,
4. Kentin farklı katmanlarını birleştirmesi,
5. Yönlendirme işlevinin sağlanması,
6. Meydan ve cephe ilişkisinin güçlendirilmesi (cephe önerisi) olarak belirlenmiştir.

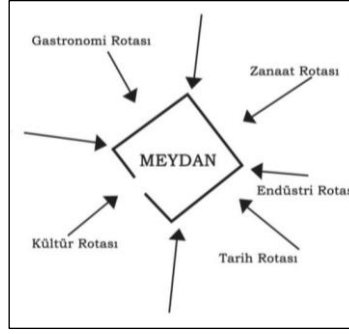
İlgili ölçütler yapılan arazi çalışmalarında, Tablo 1’de belirtilen referansların ilgili ölçüte verdiği anlamlara göre tek tek değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeyele araştırma alanının karakterine ve mevcut durumuna göre her bir ölçüt için gerçekleşen değerlendirme sonucunda oluşturulan bulgular aşağıda verilmiştir. Bu şekilde elde edilen mevcut durum bulgularının değerlendirilmesinde kullanılan saha verileri ve analizleri ilgili şekillerde detaylandırılmıştır. Her bir ölçüt için oluşturulan veri setleri ile ilgili yorumlar ve çözümler tasarıma aktarılarak tasarım önerileri oluşturulmuştur.

3.1. Tasarımın Ana Fikri

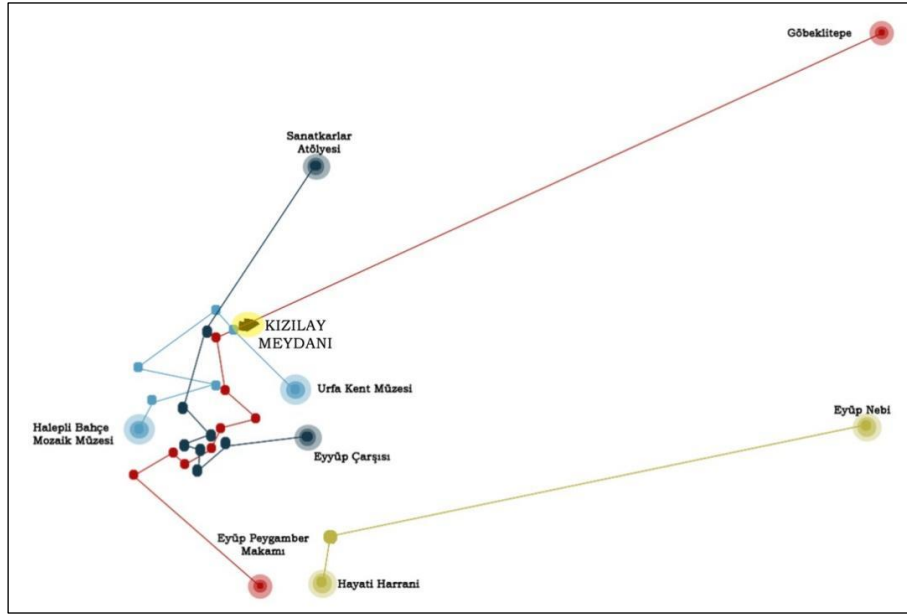
Tasarımın ana fikrinin belirlenmesi tasarım sürecinin ilerlemesini kolaylaştıran bir olgudur. Bu tasarımın temel hedefi, kentlinin serbest zamanlarında farklılık yaratabilecek kamusal bir mekânın elde edilmesidir. Bu tasarım önerisi ayrıca, Şanlıurfa’nın tarihi dokusunun izlerini taşıyan, kültür ve sanatla bütünleşen dinamik mekânlar ve tüm meydana farklı işlevler yüklenmiş “saydamlık” teması üzerine geliştirilmiştir. Bu fikirle Kızılay Meydanı Anadolu yerleşiminin tipik avlusu olarak nitelendirilmektedir. “Hayat” olarak adlandırılan araştırma alanının avlusu işlevindeki meydan farklı mekânları birbirine bağlarken yeni kent odağını oluşturmaktadır. Kent meydanları pazar, festival, konser, açık sinema, yerleştirme, atölye çalışmaları gibi sosyal etkinliklere imkan vererek kentlinin deneyimlerini artırabilecektir.

3.2. Farklı Rotaların Desteklenmesi

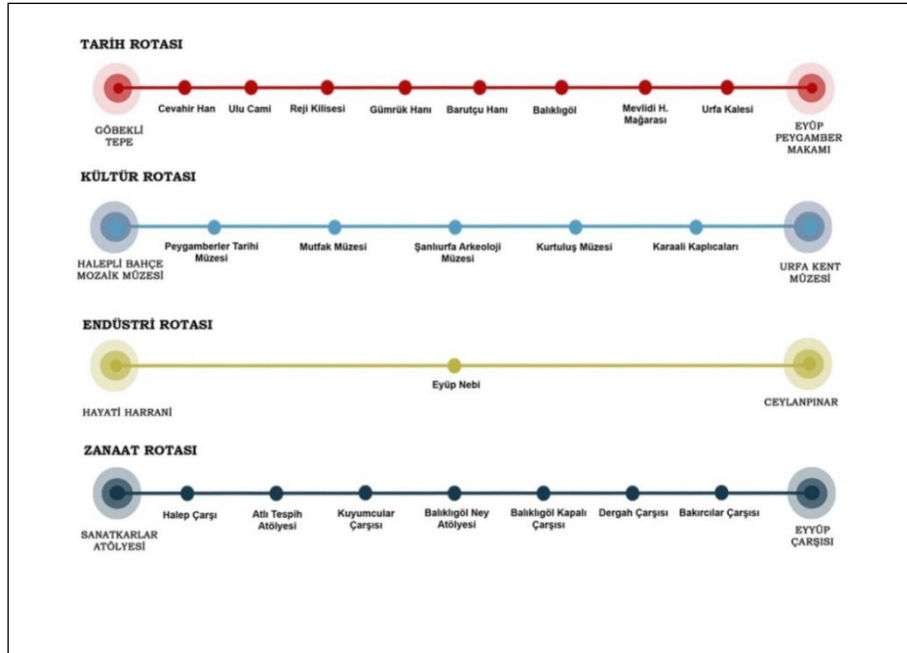
Kent meydanları kentin en önemli açık alanlarından biri olması nedeniyle kenti ziyarete gelenlerin kent ile ilişki kurmasını güçlendirmektedir. Ayrıca meydanlar kent kültürü bağlamında kentsel odaklar ile ilişki kurmaya destek olan mekânlar olmalıdır. Meydanların bu işleviyle araştırma alanı ile ilişkili gastronomi, zanaat, endüstri, kültür ve tarih rotaları olmak üzere farklı rotalar oluşturulmuştur (Şekil 2). Bu rotaların oluşturulması için Şanlıurfa’nın kentsel odak noktaları dikkate alınmıştır (Şekil 3). Kentsel odak noktaları doğrultusunda rotalar oluşturulmuştur (Şekil 4).

Şekil 2. Meydan ile ilişkili rotalar

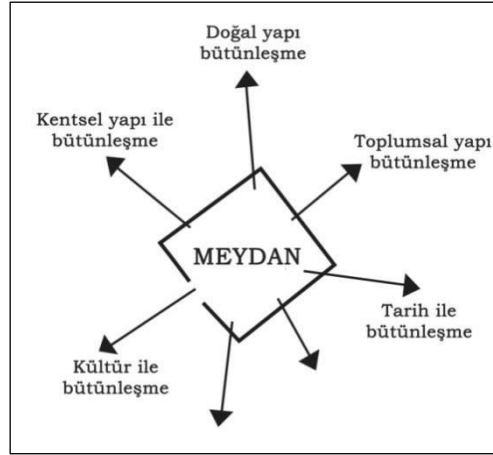
Şekil 3. Kentsel odaklar

Şekil 4. Oluşturulan rotalar kapsamında bulunan önemli mekânlar

3.3. Kentin Farklı Katmanlarını Birleştirmesi

Kızılay Meydanı'nın tasarım sürecinde meydanın kentteki doğal, kültürel, toplumsal yapı ile kentin kültür ve tarih ile bütünleşmesi sağlanmalıdır (Şekil 5).

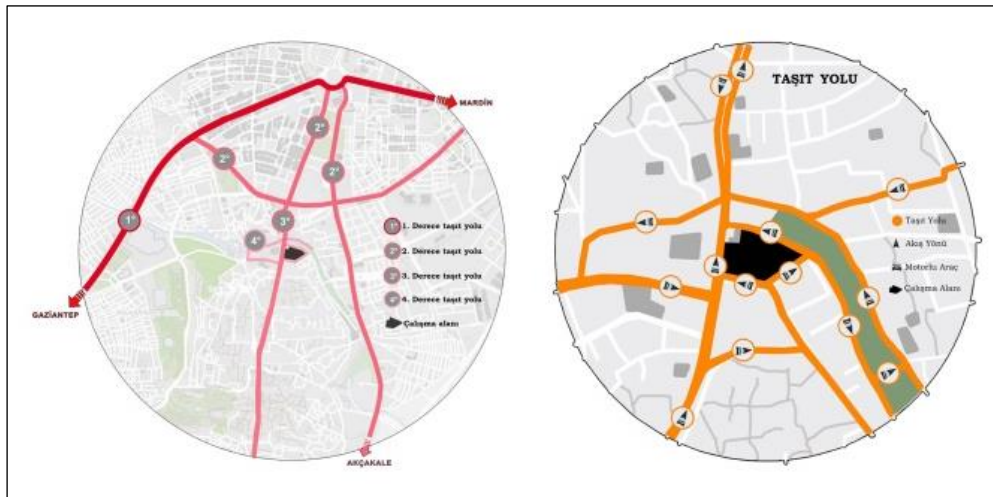

Şekil 5. Kentin farklı katmanlarının birleştirilmesi

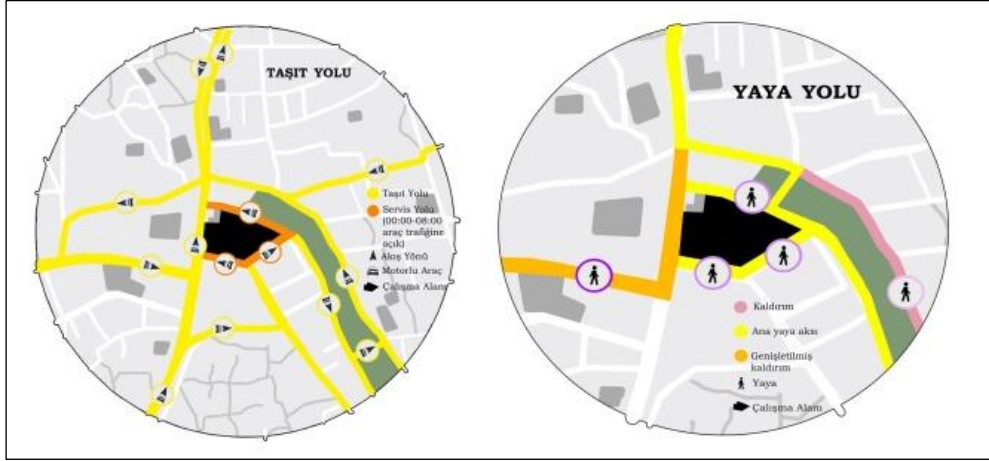
3.4. Ulaşım Sisteminin Kurgulanması

Meydanın konumuyla ilişkili ana arterler (Gaziantep ve Mardin'e ulaşan) ve yakın çevresinin çözüm odaklı ulaşım sistemi kurgulanmıştır. Bu aşamada üst ölçek ulaşım kararlarında taşıt yolları derecelendirilmiştir (Şekil 6). Taşıt yollarının akış yönleri de Şekil 6'da gösterilmiştir.

Yaya öncelikli tasarım hedefi ile alana araç sokulmamıştır. Bu doğrultuda alanın etrafındaki ve/veya imar planı üzerinde belirtilen otoparklar, katlı otoparklar yeterli görülmüştür. Ayrıca alan çevresinde yol kenarı otoparkları hızlı kısa süreli kullanımlar için önerilmiştir. Yine yaya öncelikli tasarım hedefi ile meydandan geçen araç yolu yayalaştırılarak alanın toplanma, buluşma, aktivite alanı haline gelebilmesi için kullanıcılar tarafından serbest kullanıma olanak vermektedir (Şekil 7).

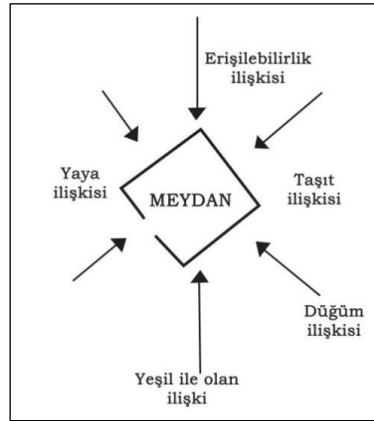

Şekil 6. Ulaşım planlarında taşıt yolları

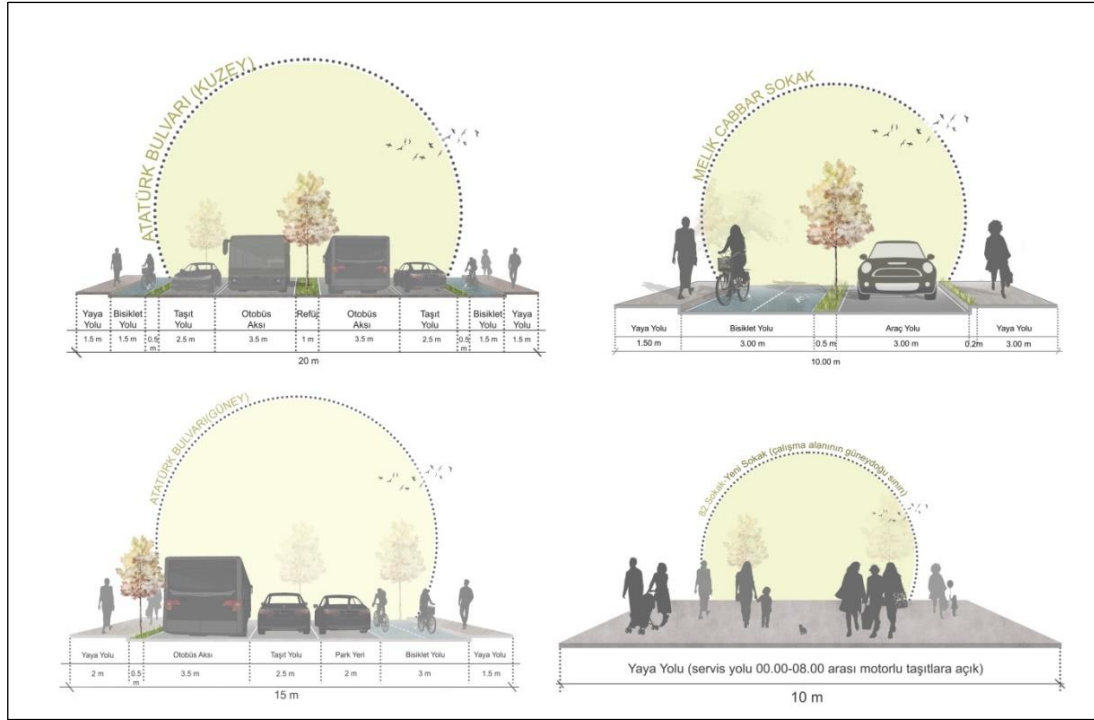
Şekil 7. Ulaşım planlarında yaya yolları

Ulaşım kararları belirlendikten sonra çalışma alanının tasarımı için meydan ulaşım ilişkisi kurulmuştur. Bu kurguda taşıt ve yaya ilişkisi, yeşil alanlar ile etkileşim, düğüm ilişkisi ve erişilebilirlik değerlendirilmiştir (Şekil 8).

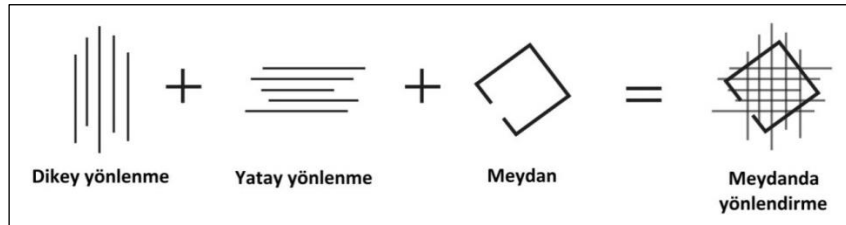
Şekil 8. Meydan Tasarımı ve Ulaşım İlişisinin kurulması

Meydan tasarımını etkileyen bu kavramlar sonucunda Kızılay Meydan'ını çevreleyen Atatürk Bulvarı, Melih Cabbar Sokak ve 82. Sokak için taşıt, yaya, bisiklet yolu genişlikleri ve ulaşım kararları verilmiştir (Şekil 9).

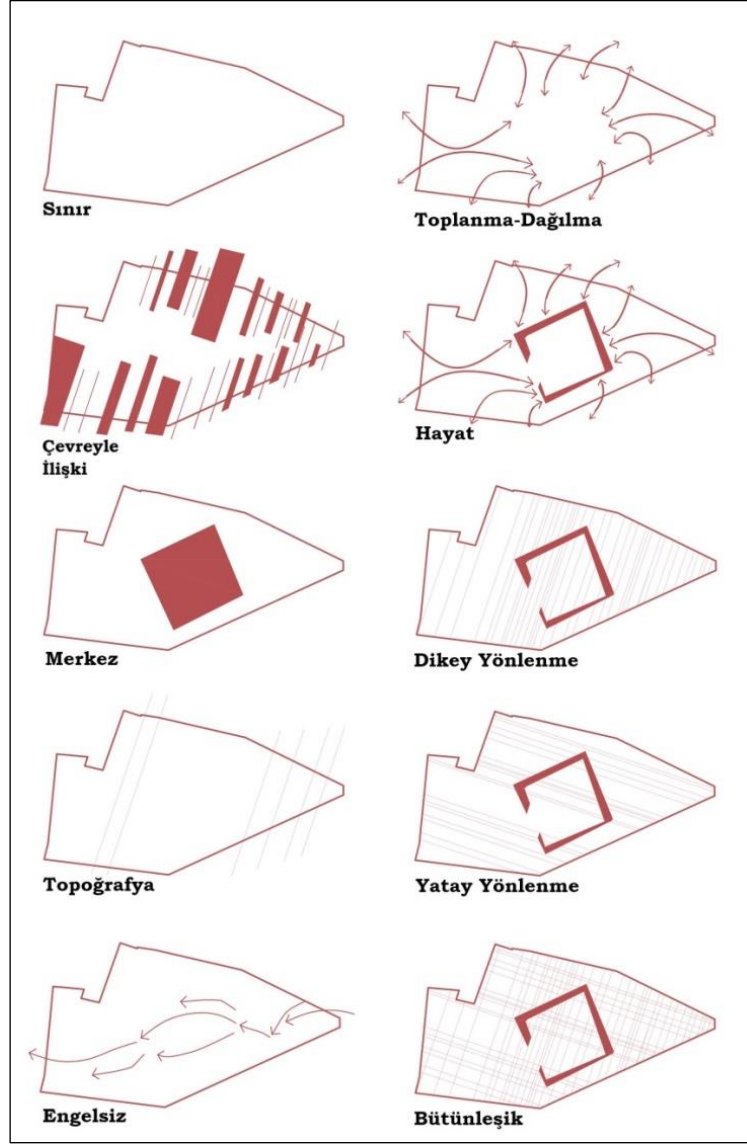
Şekil 9. Meydan çevresindeki yollarda taşıt ve yaya hareketliliği

3.5. Yönlendirme İşlevinin Sağlanması

Şekil 10. Yönlendirme İşlevinin Sağlanması

Meydandaki serbest kullanım ile yaya akışı sağlanabilecektir. Dikey ve yatay yönlendirme akışı zemindeki izleri belirlemiştir (Şekil 10). Zemindeki izler organizasyonu ve yönelimleri güçlendirmektedir. Herkes için tasarım anlayışı ile farklı kullanıcılar için meydanda yaya akışı sağlanmıştır. Bu kapsamda yönlendirme işlevi ve meydan için belirlenen ana fikrin bütünleşmesiyle ortaya çıkan tasarımın çizgisel ifadesi oluşturulmuştur (Şekil 11). Tasarımın çizgisel ifadesi oluşturulurken meydanın sınırları, çevreyle ilişkisi, topoğrafyası gibi etkenler değerlendirilmiştir.

Şekil 11. Kızılay Meydanı için tasarımın çizgisel ifadesi

Çizgisel ifadenin oluşmasıyla meydanın tasarımı yapılmıştır (Şekil 12). Organizasyondaki sürekliliği donatılar devam ettirmektedir. Aynı zamanda meydanın sınırlarının geçirgen olması hareketliliğin meydana akmasını sağlamaktadır. Geçmişte Şanlıurfa'nın sular şehri olarak anılmasının etkisiyle suyun meydandaki sürekliliği ve hareketi önemsenmiştir. Mevcut ağaçlar alanın ekolojik değeridir. Bitkilerin korunması kararıyla birlikte Şanlıurfa'nın yerel bitkilerinin seçildiği tasarımla sürdürülebilirlik hedeflenmektedir.

Şekil 12. Meydan Tasarımı

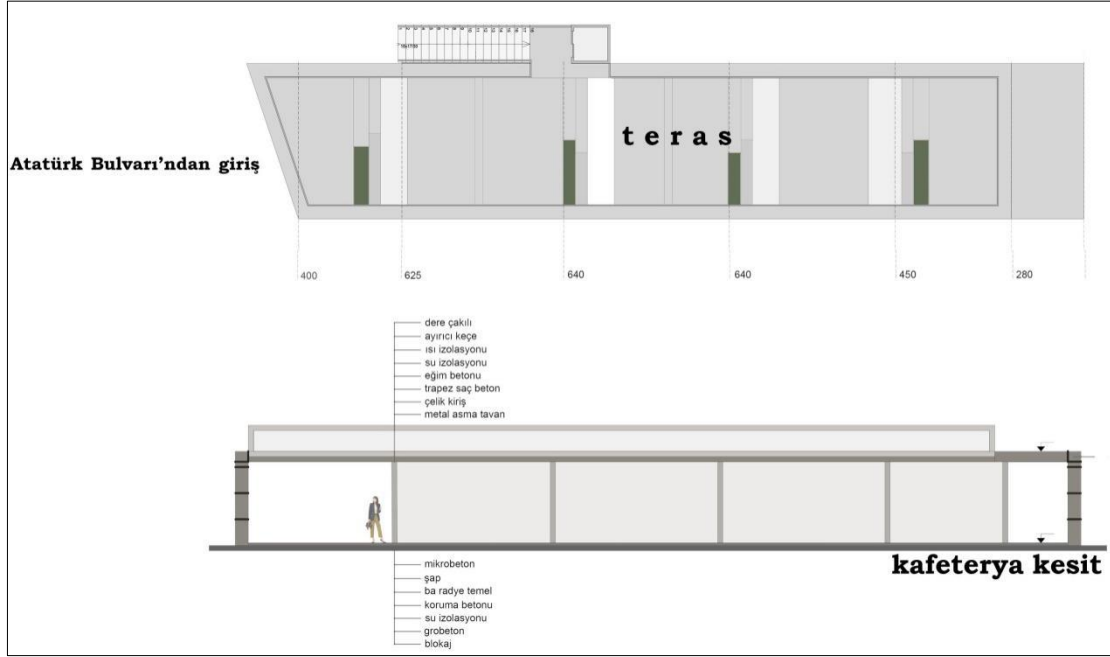

Şekil 13. Ataturk Bulvarı'ndan meydana doğru bir görünüş

Meydan, çevresindeki her cadde ile ilişkilidir. En yoğun caddelerden biri olan Ataturk Bulvarı'ndan alana giriş yapıldığında kullanıcıların yeme, içme, dinlenme, wc. vb. ihtiyaçlarını karşılayacak bir kafeterya önerisi yapılmıştır (Şekil 13). Kafeteryanın üst kısmı da kullanılabilir şekilde tasarlanarak terastan "hayat"a bakış noktaları oluşturulmuştur (Şekil 14). Kafeteryanın terası tüm meydana hâkim olunan görüntüler sunmaktadır (Şekil 15).

Alana hâkim noktada eğimden faydalanarak oturma basamakları tasarlanmıştır. Oturma basamakları çok amaçlı düşünülerek dinlenme, seyir, açık hava sineması gibi etkinliklere hizmet etmesi amaçlanırken aynı zamanda oturma basamaklarının alt kısmı hem eşya dolapları hem de kitap rafları olarak düzenlenmiştir. Kitap rafları ise açık alanda kütüphane önerisi şeklinde geliştirilmiştir. Meydanın farklı yerlerinde yine kitaplar için raf sistemleri oturma birimleri ile bütünleşik bir şekilde önerilmiştir. Tarihi ve

kültürü zengin Şanlıurfa'nın önemli değerlerini yansıtacak sergi alanının da "hayat" meydanına ulaşırken deneyimlenebileceği düşünülmüştür.

Şekil 14. Meydanda önerilen kafeterya terasının detayları

Şekil 15. Kafeteryanın terasından meydana doğru bir görünüş

3.6. Cephe Önerisi

Otelin meydan ile sınır olan cephesine meydan ile bütünlük oluşturacak şekilde saydamlık teması ile ekolojik ilkeler benimsenerek bir strüktür önerisi geliştirilmiştir (Şekil 16). Bu öneri diğer cephelerde de uygulanabilecektir. Cephelerdeki yeşil dokunun, yatayda bulunan yeşil alan sürekliliğinin sağlanması için bir fırsat olduğu düşünülmektedir.

Şekil 16. Cephenin görünüşü ve oturma basamakları

4. Değerlendirme ve Sonuç

Bu araştırmada; meydanların tasarımında dikkat edilmesi gereken ölçütler belirlenmiş, Şanlıurfa'da yoğun kullanıma sahip farklı işlevlerle çevrili Kızılay Meydanı'nın bu ölçütler dikkate alınarak tasarlanması amaçlanmıştır. Tasarım sürecinde meydanın karakterine göre tasarımın ana fikri belirlenmiş, meydanın konumuna göre farklı rotalar desteklenmiş, ulaşım sistemi kurgulanmış, doğal, kültürel, toplumsal yapı, kültür ve tarihin birleşimi için kentin farklı katmanları bütünleştirilmiş, meydanın çevresiyle olan ilişkisinin durumu irdelenerek yönlendirme güçlendirilmiş, meydan ve cephe ilişkisi sağlanmıştır.

Meydanların niteliklerini etkileyen kentsel tasarım öğelerinin, meydanın çevresiyle birlikte düşünülmesi gerektiği ve meydana bulunan her öğenin mekânın niteliğini arttırmada etkisinin olduğu, meydana bulunan ya da mekânı sınırlayan öğelerin meydana farklı boyutlar kazandırdığı (Giritlioğlu, 1991, s. 179) yaklaşımıyla meydan tasarımı gerçekleştirilmiştir.

Kızılay Meydanı'nda fonksiyonellik ve tasarımın ana fikriyle birlikte ortaya çıkan formlar bütünleştirilerek mekâna özgünlük kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu formlar havuz, kafeterya, dinlenme alanı, ışıklandırma gibi alanlarda tasarıma yansıtılmıştır.

Meydandaki mekânsal kompozisyonda, bileşenler bazı ilkeler ışığında bir araya getirilmiş ve bir düzen yaratılmıştır. Kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabilecek karşıtlıklar (yumuşak ve sert zemin) dengede tutulmuştur. Tasarımda birlik, çeşitlilik ve karşıtlıkların dengeli birlikteliğiyle uyum sağlanmıştır. Aynı zamanda mekânda bulunan yeşil alanların homojen dağılmasına da dikkat edilmiştir.

Tasarımın duygusal ve zihinsel etkileri, mekânların benimsenmesinde rol oynamaktadır. Bir mekân tasarımında, işlevselliğin yanında kullanıcıların görsel memnuniyetinin olması, psikolojik ve fizyolojik gereksinimlerin karşılanması da etkili olabilecektir (Aytem, 2005, s. 108; Altay ve ark., 2021, s. 846-858). Kızılay Meydanı'nda ana meydanı oluşturan "hayat" fikriyle kente olan aidiyet hissi

oluşturulabilecektir. Bu fikir Kızılay Meydanı'nda düşünüldüğü gibi farklı meydanlarda, meydanın konumuna ve karakterine göre uygulanabilir durumdadır.

Zucker (1959) kent meydanlarını kent dokusu içinde "psikolojik dinlenme yeri" olarak tanımlamaktadır. Meydanın tarih içindeki gelişimi incelendiğinde, en başarılı meydanların kent yaşamının doğal bir parçası olan mekânlar olduğu ve fiziksel olarak çok iyi tanımlanmış oldukları görülmektedir (Relph, 1976, s. 43-51). Aynı zamanda meydan tasarımı çerçevesinde meydanın sadece kendi içindeki işleyişi değil çevresiyle olan etkileşimi de dikkate alınmalıdır. Araştırmadaki ölçütler ile bu görüşler bütünleştirilmiş ve tasarıma yansıtılmıştır. Sonuç olarak bu çalışmada ölçüt ve mevcut durum analiziyle ortaya çıkan veriler tasarım yaklaşımını şekillendirmiş ve bu yaklaşımın kent meydanlarındaki tasarım sürecinde yol gösterici olması amaçlanmıştır.

Kaynaklar

Ahıskalı, S. Ö. (1998). Çocuk Oyun Alanlarında Döşeme. Peyzaj Mimarlığı Dergisi. T.M.M.O.B. Peyzaj Mimarları Odası, İstanbul Şubesi, Temmuz-Ağustos, 5(14), İstanbul.

Aklanoğlu, F. & Arslan, M. (2002). Beypazarı Peyzaj Potansiyelinin Saptanması Üzerine Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üni. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Alexander, C. & Poyner, B. (1970). "The Atoms of Environmental Structure" in Emerging Methods in Environmental Design and Planning Ed. Moore, G T (MIT Press, Cambridge, Mass) pp 308–321

Alpuğuz, E. (2019). Burdur Cumhuriyet meydanının kentsel bir mekan olarak irdelenmesi. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mekansal Planlama ve Tasarım Ana Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Altay, E.E. & Batman, Z. (2019). Açık ve Yeşil Alanların Çok Ölçütlü Algı Değerlendirmesi Bursa Uludağ Üniversitesi, Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 21(3): 655-664.

Altay E.E., Eyüpoğlu, Z. & Bozkurt, A. (2021). Mekanların Benimsenmesi ve Olumlu Değerler Yüklenmesi: Bursa Orhangazi Meydanı. Bartın Orman Fakültesi Dergisi, 23(3): 846-858.

Argan, A. (2019). Peyzaj Tasarımında İşitsel ve Görsel Kurgunun Mekân Algısı Ve Yönetimi Üzerine Etkileri, T.C. Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ordu.

Aytaş, İ. (2017). Çankırı Kentsel Açık-Yeşil Alan Sisteminin Belirlenmesi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Planlama Ve Tasarım Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Aytem, N. M. (2005). Mimari Mekânda Renk, Form Ve Doku Değişkenlerinin Algılanması. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi.

Cabarkapa, A. & Djokic, L. (2019), Importance of the Color of Light for the Illumination of urban squares. Color Research & Application, 44(3), 446-453.

Carmona, M. (2003). *Public Places, Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*, Architectural Press, Oxford

Carr, Stephen, Francis, Mark, Rivlin, Leanne G. & Stone, Andrew M. (1992). *Public Space* (Cambridge Series in Environment and Behavior), Cambridge University Press.

Clay, G.R. & Smidt, R.K. (2004). Assessing the Validity and Reliability of Descriptor Variables Used in Scenic Highway Analysis. *Landscape and Urban Planning*, 66(4), 239-255.

Crankshaw, N. (2008). *Creating Vibrant Public Spaces: Streetscape Design in Commercial and Historic Districts*. Ch6. *Streetscape and Public Space Design Guidelines*.

Durak, H. (2018). *Tarihi Kent Meydanları Ve Donatılarının Peyzaj Mimarlığı Açısından İrdelenmesi; Sultanahmet Meydanı Örneği Yüksek Lisans Tezi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Isparta*

Ektiren, M. (2017). Kent Meydanlarının Kent Kimliği İle İlişkisi. *Kent Akademisi*. 10 (30): 240 – 254.

Erdönmez, E. & Çelik, F. (2016). *Kentsel Mekânda Kamusal Alan İlişkileri Public Space Relations in The Urban*, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Yıldız-Beşiktaş / İstanbul.

Gehl, J. (1971). *Life between buildings: using public space*. The Danish Architectural Press.

Gehl, J. (2001). *New City Spaces*. The Danish Architectural Press.

Giritlioglu, C. (1991). *Şehirselsel Mekân Öğeleri ve Tasarımı 1. İtü Kütüphanesi Sayı:1459. İtü Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi, İstanbul*.

Günel, B. & Esin, N. (2007). İnsan–Mekân İletişim Modeli Bağlamında Konutta Psiko-Sosyal Kalitenin İrdelenmesi, *itüdergisi/a. Mimarlık-Planlama-Tasarım Serisi*, 6(1), 19-30

Hacıhasanoğlu, O. & Aytem N.M. (2005). *Mimari Mekânda Renk, Form Ve Doku Değişkenlerinin Algılanması. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*

Hançer, G. (2019). *Toplu Konut Alanlarında Kentsel Mekân Kalitesinin Değerlendirilmesi; Gaziantep Örneği, Yüksek Lisans Tezi, T.C. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü*.

Hooke, R. (2000). On the History of Humans As Geomorphic Agents: *Geology*, v. 28, p. 843-846.

İnceoğlu, M., Aytuğ, A. (2009). Kentsel Mekânda Kalite Kavramı. *Megaron*. 4(3):131-146

Jarvis, R. K. (1980). *Urban Environments as Visual Art or as Social Settings?*, Liverpool University Press,

Karaçor, M., Uysal, A., Mamur, H., Şen, G., Nil, M., Bilgin, M. Z., ... & Şahin, C. (2021). Life performance prediction of natural gas combined cycle power plant with intelligent algorithms. *Sustainable Energy Technologies and Assessments*, 47, 101398.

Kaftancı, G. (2000). "Avrupa'dan Örneklerle Meydan Kavramına Bir Yaklaşım", *Ege Mimarlık Dergisi*, 34. s. 20-21.

Lynch, K. (1960). *The Image of The City*. The MIT Pres, Cambridge, Massachusetts, 194p.

Moughtin, C. (1992). *Urban Design* Jordan Hill, Butterworth Architecture, Oxford, 93p.

Oktay, D. (2007). *Kentsel Kimlik Ve Canlılık Bağlamında Meydanlar: Kuzey Kıbrıs'ta Bir Meydana Bakış*, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Mimarlık Bölümü

Önder, S. & Aklanoğlu, F. (2002). "Kentsel Açık Mekân Olarak Meydanların İrdelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 16(29), s. 96-106.

Özer, M. N., & Ayten, M. A., (2005). *Kamusal Odak Olarak Kent Meydanları*. Planlama TMMOB Şehir Plancıları Odası Yayını, 3(33), 96-103.

Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. Pion, London

Sağlık, A. (2020). *Çanakkale İskele Meydanı'nda Taş Boyama ile İşaret Ögesi Girişimi*. Inonu University Journal of Art and Design.

Semerci, F. (2008). *Kentsel Tasarım Gereklilikleri Açısından Beyazıt Meydanı Örneği*, Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, Türkiye.

Smardon, R. C. (1979). *Report on BLM Contrast Rating and Recommendations of Development and Implementation of Visual Management Systems*, School of Landscape Architecture, College of Environmental Science and Forestry, SUNY, Syracuse. plus appendices.

Song, K. & Yan, Y. (2013). A Noise Robust Method Based on Completed Local Binary Patterns For Hot-Rolled Steel Strip Surface Defects. *Applied Surface Science*, 285, 858-864.

Sternberg, E. (2000). An Integrative Theory of Urban Design, *Journal of the American Planning Association*, 66(3): 265–78

Strumse, E. (1994). Environmental Attributes and the Prediction of Visual Preferences for Agrarian Landscapes in Western Norway. *Journal of Environmental Psychology*, 14(4), 293–303.

Şahin, S. (2015). *Kentte Meydanın Rolü: Ankara -Kızılay Meydanı*, T.C. Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İç Mimarlık Ve Çevre Tasarımı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi

Şahin, A. (2018). Türkiye'deki Meydan Konseptli Alışveriş Merkezlerinde Kentsel Mekan Özelliklerinin İrdelenmesi. KTO Karatay Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü. Mimarlık Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Konya.

Tapan, M. (2014). "Meydanlar Üzerine Bazı Notlar ve Taksim Meydanı", İTÜ Vakıf Dergisi, 63. s. 25-27.

Taşçı, H. (2012), Kent Meydanı İle Kent Kimliği İlişkisi: Üsküdar Meydanı Örneği. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi , İstanbul

Temelli, M. (2008). Çukurova Üniversitesi Yerleşkesi Örneğinde Görsel Etki Değerlendirme Çalışmalarına Metodolojik Bir Yaklaşım. Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, Adana.

Tibbalds, F. (2000). Making People-friendly Towns Improving the Public Environment in Towns and Cities, oxford, taylor & Francis

Uçak, İ. (2000). Meydan Mekanlarını Oluşturan Peyzaj Ögeleri: Ortaköy Meydanı Ve Bakırköy Özgürlük Meydanı Üzerine Bir İnceleme. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 112s. İstanbul.

Uzgören, G. & Erdönmez, E. (2017). Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi Ve Kentsel Mekan Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. MEGARON 2017;12(1):41-56.

Van Mansvelt, J. D., & Kuiper, J. (1999). Criteria for the Humanity Realm: Psychology and Physiognomy and Cultural Heritage. In J. D. van Mansvelt, & M. J. van der Lubbe (Eds.), *Checklist for Sustainable Landscape Management* (pp. 116-134).

Virbašienė, J. & Janušaitis, R. (2004), Some Methodical Aspects of Landscape Visual Quality Preferences Analysis. Environmental research, engineering and management, 3(29), 51-60.

Watson, G.B. & Bentley, I. (2007), Identity by design. Elsevier.

Weinstoerffer, J. & Girardin, P. (2000). Assessment of the Contribution of Land Use Pattern and Intensity to Landscape Quality: Use of A Landscape Indicator. Ecological Modelling, 130(1-3), 95-109.

Whyte, W. H. (1980). The Social Life of Small Urban Spaces. Washington DC The Conservation Foundation.

Zucker, P. (1959). Town and Square From Agora to The Village Green, Columbia University Pres, New York, 58p.